

SENSATIONSPRESSENS SPORTSJOURNALISTIK - ANALYSER OG HYPOTESER

Af Jørgen Holmgaard

Det følgende er et forholdsvis upræsentøst forsøg på at anlægge nogle indholdsanalytiske synspunkter på sensationspressens sportsstof. Den teoretiske og praktisk-analytiske baggrund for tilgangen er den strukturelle semantik, sådan som den er blevet udviklet i relation til litterært materiale. Jeg håber, at det følgende sandsynliggør, at man med denne tilgang kan indfange signifikante betydningsstruktureringer, som kan bidrage til forståelsen af sportsstoffets sociale og socialpsykologiske funktioner.

Analysen bygger først og fremmest på BT fra dagene 20.-26. marts 1981 og Ekstra Bladet fra dagene 20.-24. marts 1981. Artiklen er en lidt forkortet og omarbejdet version af et arbejdsrapport til V. nordiska konferensen för masskommunikationsforskning, Reykjavik, 1981.

Konkurrence og kvantificering

Næst efter billedstoffet som udfylder en stor del af spaltepladsen, men som dog ikke analyseres i denne sammenhæng, er det mest fremtrædende for det umiddelbare synsindtryk de lange kolonner med resultatoversigter, konkurrenceprogrammer, tipsstof, oplysning om TV-transmissioner o.lign. Når man fra "udenværkerne" - TV- og tipskolonnerne m.v. - går til talkolonnerne med resultater og stillinger, står man over for et af de mest centrale felter i sportsstoffet og der hertil knyttede forestillingsunivers. Det kan næppe overraske nogen, men bør alligevel konstateres: de omfattende resultat- og stillingsoversigter tilkendegiver ved deres indhold og den plads, de udfylder, at sportsstofuniverset fundamentalt er et konkurrenceunivers. Det er en fremstilling af en iscenesat verden, hvor menneskelige handlinger og præstationer beskrives ud fra éndimensionale kvantitative parametre med det formål at fastholde en hertil svarende konkurrencevurdering af dem. Kvantifikationen har som formål at muliggøre konkurrencesammenligningen; det er denne sidste, der den substantielle side af sagen, men som det senere vil blive påvist, breder

kvantifikationen sig videre omkring og bliver med eller uden den ledsagende konkurrencesammenligning hele dette stofområdes mest grundlæggende tematik og stilistik.

Ligesom talkolonnerne træder frem på hele fladen, således fylder resultatopgørelser m.v. en meget betydelig del af den enkelte reportageartikel. Oplysningerne om holdenes og personernes præstationer udbygges som regel med sammenligninger og "statistik", der tjener til at sætte indsatsen ind på den rette plads i konkurrencesammenhængen. Eksemplerne er legio og behøver næppe drages frem her.

Den største plads inden for artikelstoffet optager konkurrencesammenligningen i de artikler, der er foromtaler. Her udgør de tit næsten hele indholdet. En overskrift som "Vinder Frost, er han verdens bedste sammen med Hartono" (BT 20.3.81, s. 30) er karakteristisk for og dækker indholdet i denne type artikler.

Konkurrencesammenligningens ene side er den exakte og objektive konstatering af en præstations værdi i forhold til andre præstationer. En anden, undertiden også vigtig funktion synes at være at udløse en slags "talberuselse": en række tal eller kvantitative forhold opregnes i hast på en måde, hvor det i ringe grad er deres exakte information (om placering i turneringer og på ranglister m.v.), der kommunikerer, men mere diffust et indtryk af noget meget stort, noget utroligt eller noget imponerende. "Bare 15 år i fredags. Udråbt som det største tennistalent på spindesiden i mange år. Med i sit første senior-DM. Kvartfinale mod en 33 årig med 25 DM på bagen" (BT 21.3.81, s. 32). Sådan kan en opregning af denne type lyde. I artiklens efterfølgende afsnit fremgår det så, at den citerede passages betydning alene er, at den pågældende spiller i sin kamp stod over for nogle "barske vilkår".

Denne kvantificerings bredden sig over udtryksfeltet gælder ikke kun der, hvor tallene og talforholdene udtrykker noget stort og utroligt, men omfatter også alle mulige andre typer af meddelelser. Man ser sjældent formuleringen, at X har vundet over Y. Når det sker, er det i tilfælde, hvor det drejer sig om personer på det højeste stjerneplan, bekendte for alle. Her overlejrer bekendtheds- eller kammeratskabsfiguren kvantifikationsfiguren. I alle andre tilfælde får man mindst formuleringen om, at "33-årige X vandt i tre sæt over 29-årige Y" (jfr. BT 23.3.81, s. 30), uden at de tre tal i øvrigt kommunikerer oplysninger, der bliver brugt i

artiklen eller kan tillægges interesse. Overalt hvor de ikke bliver særligt trukket frem og brugt direkte i konkurrencesammenligningen, fungerer tallene således som en genrekonventionel redundans, som uafbrudt signalerer, at vi befinder os i et kvantificeret konkurrenceunivers.

I en midtersidemontage om Helsingørs DM i håndbold findes f.eks. en artikel om fem gamle Helsingør-spillere, som var med til at vinde guld for klubben både i 1951 og 1958, og som i den aktuelle anledning er blevet samlet. Artiklens funktion i sammenhængen er at give en slags historisk perspektiv på det aktuelle mesterskab, at fremdrage og levendegøre Helsingør-traditionen. Kvantificeringens rationelle begrundelse i retning af konkurrencesammenligning er her fraværende, men alligevel bliver den gjort til den dominerende stilistiske figur. Denne modsætning dukker helt op til overfladen, men stoffets modstand bliver overvundet ved "humoristiske" midler: På det sted i artiklen, hvor man normalt i en reportage har de første kvantitative statusopgørelser kommer der en "morsom" sammenligning mellem de fem: "Du kan måske have ret i, at Per ser yngst ud. Han holder sig godt, men det er nu mig, der er yngst. Til gengæld var Per den mest hysteriske" (BT 23.3., s. 25), siger den ene af gulddrengene til de andre - "Og så griner hele kvintetten" (ibid.).

Kvantificeringsstilistikken går også op i overskriften, men da stoffet vitterligt ikke indeholder de gængst anvendte data - tidsafstanden 30 år mellem det første og det aktuelle mesterskab kan til nøds gå - slår overskriften grotesk over i en vægtdimension: "30 år og mange kg imellem".

Endelig har man ikke kvantificeringen, men konkurrencesammenligningen i midtersidemontagens overordnede overskrift: "Guldvinderne sat i skammekrogen". Dens mening må være, at det nuværende hold har vundet turneringen, men at det overgås af klubbens gamle guldvindere, der ikke nøjedes med at vinde ét mesterskab. Med andre ord, traditionen fremdrages ikke som en kontinuitet, det nuværende hold går ind i, men som en konkurrencesammenligning i en ny dimension, hvor der som overalt er vinder og taber.

Sammenfattende vil jeg skønne, at konkurrence- og kvantifikationskomplekset er det mest dominerende og det mest grundlæggende enkeltelement i sportsjournalistikken. Det forekommer mig at fungere i tre typer af sammenhæng. Dets primære

og rationelle funktion er ud fra exakte, endimensionale parametre (tider, scoring, point osv. alt efter sportsgrenens og konkurrencens art) at kvantificere præstationerne og placere dem i konkurrencesammenligningen. Derudover gennemtrænger kvantifikation og konkurrencesammenligningen det øvrige "kampreportage"-stof på en måde, hvor den ikke har den ovennævnte exakte funktion, men snarere fungerer som en uendeligt redundant påmindelse om, at konkurrencen er denne verdens fundamentale grundvilkår. Og endelig kan man se komplekset som en næsten tvangsmæssig tematik og stilistik trænge strukturerende ind selv i de hjørner af sportsverdenen, hvor stoffet næppe er kvantificerbart overhovedet. Selv historieskrivningen bliver gennemsyret af kvantifikation og konkurrencesammenligning, selv om journalisten for at holde stilen evt. må svinge sig op på et humoristisk plan.

Forklaringsmuligheder

Den dominerende kvantifikation og konkurrencesammenligning i sportsstoffet må rejse spørgsmålet om, hvad der kan være den sociale og socialpsykologiske baggrund for dette fænomen. Hvad er det, der kan få læserne til at vie disse talkolonner og disse utallige mere eller mindre meningsfulde sammenligninger og kvantifikationer opmærksomhed? For at læserne faktisk vier dem opmærksomhed, vil jeg gå ud fra som givet; ellers ville fænomenet ikke vedblivende forekomme i det eksisterende omfang.

I den del af den marxistiske tradition, som har domineret i Tyskland og Danmark i det sidste tiår, ville man føre kvantifikationsfænomenet tilbage til i sidste ende den kvantificering, der foregår, når to kvalitativt forskellige produkter i varebyttet sammenlignes og udveksles på grundlag af en abstrakt (bytte)værdimålestok. Fra dette det simple varebyttes grundlæggende værdiabstraktion går der ifølge disse teorier, der autoritativt kan referere sig til Marx, en historisk set kroget, men logisk set direkte vej til det moderne kapitalistiske samfund, hvor værdiabstraktionen er blevet til kapitalens tendentielt altomfattende subsumtion af de menneskelige aktiviteter. Sportsverdenens og sportsjournalistikens gennemsyring af konkurrence og kvantifikation er set herudfra et regelret eksempel på denne mekanismes samfundsmæssige sætten sig igennem. Disse forholds udprægethed i sensationspres-

sen kan så videre ses som et modsvar til, at dennes største læsergrupper kommer fra de klasser, i hvis vilkår den kapitalistiske logik mest direkte og renest har sat sig igennem, først og fremmest arbejderklassen.

Ligesom der til den abstrakte kerne af denne teori kan føjes udbyggende forklaringer, der under opretholdelse af udgangspunktet forsøger at specificere beskrivelsen klasse-mæssigt, således findes der udbygninger, der forsøger at specificere forklaringerne socialpsykologisk. De sidste års anvendelse af begrebet om de kumulative psykiske processers dominans under kapitalismen og den samtidige undertrykkelse af de ikke-kumulative processer kan ses som et sådant forsøg på en vis socialpsykologisk specificering.

Som vigtigste led i denne teoretiske tradition kan i historisk rækkefølge nævnes Lukacs (*Geschichte und Klassenbewusstsein*), Sohn-Rethel (i forb.m. værdiabstraktionen), den vesttyske og danske kapitallogik i 1970'erne, og hvad de socialpsykologiske udgaver angår f.eks. Peter Brückner med videre linier til folk som Leithäuser, Krovoza m.fl. Synspunktet om de kumulative processers dominans findes især anlagt i den tyske reception af Henri Lefebvre (*Critique de la vie quotidienne*).

I en forklaring på konkurrence-mentaliteten og kvantifikationsfiguren, som vi ser den i sportsstoffet, er det vigtigt at undgå det betydelige spekulative og sammenhængende hermed deduktive element, der ligger i de skitserede teorier. Man må anlægge en mere empirisk og funktionalistisk tilgang. I stedet for at aflede konkurrence- og kvantifikationsfænomenerne fra kapitalismens eksistens og i forlængelse heraf på forhånd antage deres tendentielle vækst og dominans, skulle man snarere undersøge, i hvilket omfang de reelt præger de forskellige klasser og lags livsvilkår og forståelsesformer. Hvis man kunne sammenstille et overskueligt billede af disse, kunne man derefter korrellere med læserundersøgelser, og tilsammen skulle det kunne give en rimelig forklaring på, hvorfor hvem læser disse dele af sensationspressen, d.v.s. hvilke socialpsykologiske behov de udfylder.

I forbindelse med sådanne empirisk orienterede undersøgelser vil de nævnte teoretiske synsvinkler imidlertid kunne bidrage nyttigt til de hypoteser, der vil skulle indgå. I forlængelse af de nævnte teorier kombineret med en almindelig materialistisk socialpsykologisk erfaring må man nemlig antage, at konkurrence- og

kvantifikationsfiguren for at udøve fascination på læsere må forudsætte, at der i disses sociale livsvilkår og/eller forudgående socialisering findes et betydeligt element af konkurrence bygget på snævre, kvantitative parametre. Omvendt betyder dette ikke, at hvor elementet findes, dér vil der også altid findes en fascination af sportsjournalistikens univers. Det er et univers med flere aspekter, og det er sandsynligt, at der også skal en flersidig fascination til at binde opmærksomheden til dette stof.

Konkurrenceforvridningen

I forlængelse af konkurrencefiguren er det naturligt, at vi finder en kraftig tematisering af de almene konkurrencevilkår, samt - især - de forvridninger af konkurrencevilkårene, der angiveligt sker.

Et eksempel på en sådan artikel findes i BT 23.3.81, s. 21: "Det vanvittige program kan koste Ipswich alle triumferne". Indholdet er, at Ipswich' vej mod mesterskabet kan blive standset, ikke fordi holdet i sig selv er ved at blive dårligere, men fordi det bliver slået i stykker af et spilleprogram uden hviledage: "Et afsindigt program, meningsløst hårdt og urimeligt belastende for både psyke og fysik - selv for toptrimmede professionelle" (ibid.).

Mens denne artikel forudgriber, at nogle eksterne vilkår vil ødelægge en kommende konkurrenceindsats, er det hyppigste, at en angivelig konkurrenceforvridning bruges som forklaring på dårlige resultater: "Fuppieserven slog Frost ud af stilen" (BT 21.3.81, s. 28) hedder det i en artikel, der fortæller, at Frost tabte, fordi modstanderen brugte en såkaldt "sideserv, der blev opfundet i Malaysia, men er så uberegnelig, at det allerede nu står fast, at den bliver forbudt". Til forklaringen om modstanderens "ulovlige" serve føjes et yderligere konkurrenceforvridende handicap for Frost: han havde spist og varmet op til at skulle starte stævnet, men for at arrangørerne måske kunne få nogle minutters TV-transmission af kampen blev den i sidste øjeblik flyttet hen som stævnets næstsidste kamp, og Frost "fik først i sidste øjeblik besked på, at han måtte vente i flere timer" (ibid.).

Undertiden kan de konkurrenceforvridende omstændigheder, der forklarer de dårli-

ge præstationer, være endnu mere sportseksterne, ja helt tilhøre sportsfolkernes private liv. Således f.eks. i en artikel om Aalborg-bokseren Karl Adler Østergaard, hvis dårlige sæson sidste år - bladets referat af hans egen opfattelse - forklares med, at han har fået nyt arbejde, der har været psykisk belastende, og at han har fået ødelagt sin cykel og sit tøj ved sammenstød med en bybus. (EB 20.3.81, s. 25).

Mens konkurrenceforvriddningen i sportsstoffet hyppigt bruges som forklaring på nederlag, finder man den aldrig anvendt som forklaring på succes. En sejr skyldes næsten altid en god indsats. Man vil aldrig finde en fremstilling, hvori den danske idrætsmand NN's sejr tilskrives, at hans udenlandske modstander blev slået ud af konkurrenceforvridende vilkår. Når konkurrencevilkårene omtales som positivt virkende faktorer, sker det kun i foramtaler af kommende kampe, og de bliver da mytologiseret op på et højere retfærdigheds- og skæbneniveau, hvorved man forsøger at afværge den synsvinkel, at modparterne skulle kunne siges at være uretfærdigt stillet. Eksempelvis: "Fru Fortuna smilede mildt sagt forårsagtigt til dansk håndbold, da de 16 hold til verdensmesterskaberne i Vesttyskland i februar-marts næste år blev "udloddet" i Köln i aftes" (BT 23.3.81, s. 19).

Fremstillingen af nederlag og sejr

Med omtalen af konkurrenceforvriddningen som forklaring på nederlag er vi kommet over i en anden del af sportsjournalistikens indholdsunivers. Naturligt nok begrænser sportsjournalistikens og læsernes interesse sig ikke til den objektive, endimensionale indplacering af begivenhederne på en kvantitativ præstationsparameter. En anden lige så vigtig - for nogle læsere givetvis vigtigere - side af sportsstoffet er fremstillingen af den subjektive oplevelse og bearbejdningen af præstationerne, d.v.s. af nederlagene og sejrene.

Forholdet mellem præstationernes objektive konkurrenceværdi og deres subjektive oplevelsesværdi er som regel sådan, at en indsats objektivt skal være en sejr for at kunne danne basis for den subjektive oplevelse af succes. Dog er det ikke nogen ubetinget forudsætning: en præstation, der objektivt er et nederlag, kan subjektivt være en "sejr" eller komme i nærheden deraf. Omvendt forekommer der også tilfælde af, at en præstation, der objektivt er en sejr, i fremstillingen af den

subjektive oplevelsesdimension overvejende tematiseres negativt. Et godt eksempel er bagsiden af BT 26.3.81 med overskriften: "Lene Køppen rystet af nerver".

Nederlagstematiseringerne

Den nøgterne analyse

Blandt de subjektive nederlagsreaktioner, som sportsjournalistikken fremstiller, finder man som et yderpunkt den fuldstændig rationelle analyse af de begåede fejl. Et eksempel inden for materialet er artiklen om badmintonspilleren Kirsten Larsen (BT 20.3.81, s. 30), der i et refereret interview starter med nøgternt at gennemgå de fejl, hun har begået, og slutter med at konkludere en strategi, som hun fremover vil følge for at afhjælpe disse.

Uheldet

Den nøgterne analytiske bearbejdning af dårlige konkurrencepræstationer er utypisk og forekommer sjældent i hvert fald som dominerende element i en sportsreportage. Hyppigere er den reference, der lægger årsagen til nederlag over på uheldet slet og ret, evt. sort uheld eller undertiden et helt kompleks af uheld, der kan antage karakter af sammensværgelse. Overgangen til konkurrenceforvridningsfiguren ligger nær. I øvrigt strækker uheldssynsvinklen sig over en bred skala. Den kan gå helt fra oplevelsen af omstændighedernes ondsindede sammensværgelse over til den halvhumoristiske fremstilling af nederlagene som forårsagede af uheldige humørsvingninger, eksempelvis: "Herredoublen Flemming Delfs/Sten Skovgaard var ikke i spillehumør og tabte i to sæt til svenskerne..." (EB 20.3.81, s. 20).

Nederlaget som straf og udstødelse

Mens de nævnte reaktioner alle befinder sig inden for et centralområde af

forholdsvis ukarakteristiske bearbejdnings af nederlagsgivende konkurrenceindsatser, findes der andre reaktioner, der bevæger sig i væsentligt mere intense og dramatiske følelsesområder. Fremstillingen af sportsbegivenhederne kommunikerer her uden om objektive og nøgterne aspekter direkte ned til læsernes socialpsykologiske nervecentre. Kendt p.gr.a. sin markante karakter er formentlig typen af farverige, ret åbenlyst sadistiske og masochistiske boksereportager, hvor sejr og nederlag skildres som to poler i en brutal, voldelig "afstraffelse". Om håndboldklubben "Efterslægten"s nedrykning hedder det at "faldlemmen åbnede sig endnu en gang" (EB, 24.3.81, s. 32), og også overskrifter som "Modstanderne skal være slagtekvæg" (EB 24.3.81, s. 33) og "Lærerige øretæver til unge Ulrich" (EB 21.3.81, s. 29) går tydeligt i denne retning. Det er karakteristisk, at så snart stoffet giver mulighed for tematiseringer af denne type, bliver det trukket op i overskriften, hvor det formentlig antages at have umiddelbart fængende virkning.

Det vigtige i forbindelse med disse oplevelsesdimensioner er ikke kun det sado-masochistiske element som sådant. Nok så interessant er det, at disse rørelser forbindes med konkurrenceindsatsen på en måde, der peger på noget af den sociale baggrund for fascinationen af sportens konkurrenceverden.

16.10.1980 rapporterer EB om fodboldlandsholdets nederlag til Grækenland. Synsvinklen inde i artiklen er "uheldsfiguren": "Hvordan kunne det ske, spurgte han (træneren). Der var jo ingen på det danske hold, der svigtede. Alle fightede, men hvor var heldet?". "Han kunne og ville ikke acceptere nederlaget til grækerne" .. og "sagde det, alle i omklædningsrummet følte: at dundrende uheld først og fremmest sendte os ud i VM-mørket".

Denne mørke- og forladthedsmetafor er kun en enkelthed i teksten, men bliver selekteret og blæst op i overskriften: "Nu er vi ude i VM-mørket".

Som nederlagsoplevelse rækker det, der ligger i en sådan formulering, tilbage til den tidlige barndoms psykiske rum, hvor mørke og isolation repræsenterer angsten for forladthed og hjælpeløshed. Sammenhængende hermed ligger der også fornemmelsen af, at det er en straf for en ufrivillig overtrædelse, der bliver eksekveret: vi har gjort alt, hvad vi overhovedet kunne, vi har ingen fejl begået, og alligevel har vi tabt; nu bliver vi stødt ud.

Et af sportsjournalistikkens faste udtryk om denne situation og med dette indhold er vendingen "at blive sat i skammekrogen". Den indeholder i ét alle tre momenter: straffen, udstødelsen og den tydelige henvisning til baggrunden i et barnligt socialiseringsunivers. Udtrykket er pudsigt gammelagtigt og bliver derfor tit brugt med en antydning af humoristisk undskyldning vedføjet. Samtidig er det et både fortættet og anskueligt billede og tilsyneladende forbundet med en vis appel. I BT 23.3.81, s. 19 går disse forskellige elementer sammen og får en generationsdimension helt ind i billedet, idet det morsomt hedder, at Helsingørs DM-vindere bliver "sat i skammekrogen" af de faderlige, dobbelte guldvindere fra 1950'erne.

Når der som i "ud i mørket"-metaforen ikke sker nogen humoristisk forsoning, er denne type nederlagsreaktion tydeligt iblandet angst. Den kan dels gå tilbage til en tidlig socialiseringserfaring, dels kan formuleringerne udtrykke en angstpræget oplevelse af konkurrencen som billede på et ubønhørligt socialt vilkår og man kan fornemme nederlagsoplevelsen forbinde sig med en aktuel angst for social katastrofe.

Nederlaget som social katastrofe

I den professionelle verden flyder sporten som iscenesættelse og som social virkelighed sammen. Et konkurrencenederlag kan for en professionel blive et socialt og økonomisk nederlag af samme art som det, der ligger som truende mulighed i læsernes sociale virkelighed. Appellen, der udgår fra en professionels fiasko, bliver derfor stærkere og mere direkte, end når det kun er en amatørs ære, selvtillid m.v., der står på spil. Denne dimension i en nederlagsoplevelse bliver tydeligt aktiveret i et eksempel fra EB 13.10.1980. Under overskriften "Syg Ørsted fik fiasko" skildres en professionel cykelrytters nederlag i vendinger, der slår på angsten for den sociale katastrofe. Det er her interessant, at alle de "uheld" og "undskyldninger", hvormed nederlagene hyppigst fortolkes, bliver bragt i anvendelse som den ene side af sagen. Ørsted har haft et maveonde: "Han tabte så at sige sin form på det toiletsæde, han tilbragte det meste af natten forud for løbet på". Det er lidt komisk, og på den ene side er det for så vidt undskyldeligt og i orden: "på de indre linier registreres elleftepladsen ikke negativt", refererer man opfattelsen i Ørsteds lejr. På den anden side fremhæves med næsten sadistisk realitetssans, hvor lidt de "indre linier" tæller på det objektive plan. Den opregner med åbenlys

ubønhørlighed sammenligninger og statistik, der viser, hvor store forventningerne og chancerne var, og hvor ringe præstationen blev. I en tvetydig blanding af sadisme over for taberen og en angstpræget indlevelse i hans fiasko konstateres det, at hans indsats "vil blive vurderet hårdt i professionel cykling", og at "Ørsted nu skal leve af sine resultater og i den hårde professionelle verden noteres hans resultat som katastrofeagtigt".

Sammenfattende synes de subjektive nederlagsreaktioner at kunne grupperes i seks typer, hvoraf flere naturligvis kan forekomme ved siden af hinanden inden for samme artikel. Som den første fandt vi henvisningen til (1) konkurrenceforvridding, til uretfærdige konkurrencevilkår som 'forklaring' på nederlaget. Videre findes (2) uheldet - diffust og i flere forskellige former - som 'forklaring'. (3) den nøgterne fejlanalyse, der peger frem mod justering af de fremtidige indsatser, herunder kontrol med nerverne. (4) oplevelsen af nederlaget som straf og udstødelse præget af en tidlig socialiserings angstformer. Og endelig (5) en angstpræget oplevelse af nederlaget som social katastrofe og som påmindelse om den sociale eksistenskamps ubønhørlige barskhed.

Sejrstematiseringerne

De typer af sejrstematiseringer, som findes i sportsjournalistikken, er ikke direkte komplementære til nederlagstematiseringerne. Som tidligere nævnt finder man f.eks. ingen sejre beskrevet som forårsagede af konkurrenceforvridding til ugunst for den tabende modpart. Man finder også sjældent sejre fremstillet alene som udsprungne af held. Heldet er højst en biomstændighed, som har gjort vejen til sejren lettere, men sejren er ikke ufortjent og ville være blevet vundet alligevel.

Derimod kan man i sejrbeskrivelserne godt finde modstykket til "den nøgterne analyse" som nederlagsreaktion. Det gælder indsatser, hvor sejren fremstilles som et resultat af klog beregning, beherskelse og forsigtighed. Følelsesintensiteten, som forbindes med denne type kampbeskrivelser, er naturligvis ikke stor: successen beror netop på kontrol med de følelsesmæssige, impulsprægede reaktioner, der erfaringsmæssigt kan føre til nederlag. Ligesom nervøsitet hører til de "fejl", den nøgterne nederlagsanalyse fokuserer på, således hører overvindelse af nervøsiteten til sejrstematiseringerne. "Vandt DM og blev kompleks kvit" (BT 23.3.81, s. 30),

hedder det f.eks. om tennisspilleren Michael Mortensen, og i EB (23.3.81, s. 18) anskues sejren under den samme synsvinkel: "Et psykisk knæk blev helet .." og "Nerverne kom under kontrol". I forhold til andre "fejl", som kan rettes ved en nøgtern analyse, er nervøsitet dog et problem af en sådan art, at overvindelsen af den kan udløse stærkere følelsesmæssige reaktioner som det f.eks. ses i denne billedtekst: "Man forstår Tine Scheuer-Larsens jubel. Hun har overvundet næsten to en halv times kolossalt nervepres" (BT 21.3.81, s. 32).

Beskrivelsen af nederlaget som straf bliver til en parallel sejrbeskrivelse ved at synsvinklen skifter fra delinkventen til den straffende. I det her afgrænsede materiale har jeg ikke fundet eksempler på denne figur, men den tæt beslægtede destruktionssynsvinkel findes repræsenteret: "Medens det danske es (=badmintonspilleren Morten Frost) ubesværet tværede Englands nr. 2 Kevin Jolly ud i to sæt ..." (EB 20.3.81, s. 20). Den tidligere fremdragne overskrift "Modstanderne skal være slagtekvæg" (EB 24.3.81, s. 33) ligger også inden for dette område.

Udstødelsen, der tit udtrykkes i den faste vending om "at komme ud i kulden" eller "ud i mørket" (jfr. ovenfor) har som sejrbeskrivelse sit modstykke i udtrykket "at komme ind i varmen". Figuren findes ikke her anvendt direkte som beskrivelse af en sportspræstation, men der er et eksempel fra konkurrenceverdenens metaplan: efter en sportskamplignende hed debat på Det internationale Badmintonforbunds årsmøde blev der truffet en beslutning, der vil medføre, at Kina kommer med i de internationale konkurrencer. Overskriften lyder: "Kineserne kom ind i varmen" (BT 24.3.81, s. 33).

Den sidst opstillede type af nederlagssynsvinkler - oplevelsen af nederlaget som social katastrofe - har endelig også sit positive modstykke som sejrstematisering. Jeg har ganske vist kun fundet ét eksempel i materialet, men det er tydeligt nok: "Han gav sig selv en ny tennisfremtid" hedder det i overskriften om Michael Mortensens sejr (EB, 23.3.81, s. 18).

Hver af disse sejrstematiseringer er under forskellige former præget af den eufori, der ligger i medlevelsen/indlevelsen i en succesfuld konkurrenceindsats. Følelsesintensiteten i disse fremstillinger er dog generelt forholdsvis behersket: de fungerer sammen med læserens "øvre" bevidsthedslag og er umiddelbart domineret

af tilfredsstillelsen ved, at konkurrenceindsatsen har været god.

Når omstændighederne tillader en større distance til den objektive målingsorienterede konkurrence kan sejrstematiseringerne trække mere direkte på andre psykiske lag, og de kan træde i forbindelse med oplevelsesområder uden for konkurrenceverdenen. I en kvindehåndboldlandskamp Danmark-Island er der et eksempel på en sådan overlegenhed, at fokuseringen på den objektive målingsrealitet mister sin relevans. Tematiseringen bevæger sig her uden for konkurrenceverdenen og inddrager fritidssfæren for at betegne den afspændte eufori, som en sådan sejr kan udløse: "Landsholdet rå-hyggede mod nem modstander" (BT 26.3.81, s. 38).

Der er ikke mange bearbejdnings af denne art, bl.a. fordi sportens konkurrencesystemer generelt er indrettede på at give den størst mulige jævnbyrdighed mellem de kæmpende deltagere og hold. Men eksemplet er værd at nævne, fordi det på sin måde antyder den socialpsykologiske horisont omkring sporten: det er en konkurrenceverden domineret af anspændelse og kamp, psykologisk meget tættere forbundet med arbejdsliv og social konkurrence end med fritid og afslapning. Først når overlegenheden over for modstanderen er så stor, at man kan "lege" sig til sejren, kan situationen tematiseres i kategorier hentet fra mere afspændte livsområder.

Flyve- og drømmefigureerne

En anden vigtig figur, der i sin appel ligeledes rækker uden for konkurrenceuniverset i snævre forstand, er fremstillingen af sportsudfoldelsen som en drømmeagtig almagtstilstand. Det er ikke slet og ret en bearbejdning af en objektiv konkurrencesejr, for undertiden kan denne eufori udløses alene af enkeltmomenter inden for en kamp, der ikke behøver at føre til sejr. Man ser det undertiden i forbindelse med fodboldkampe, hvor et mål og opspillet til det fremstilles og opleves som en sublim, perfekt handlingskæde, der ender med at føre den medlevende op i en tilstand af grænseoverskridende almagt.

Denne almagtsoplevelse verbaliseres i sportsjournalistikken i to metaforer: flyve-metaforen og drømmemetaforen: "Frost er flyvende" (BT 26.3.81, s. 35) og "Drømmekampe i TV" (BT 21.3.81, s. 28).

Forudsætningen for, at denne oplevelsesdimension kan aktiveres, er igen, at der er tale om en sådan suverænitæt, at den objektive opgørelse af konkurrenceindsatsen fortoner sig som irrelevant.

Ligesom i "rå-hygge"-eksemplet ovenfor gælder det her, at bevidstheden først kan løsrive sig fra den objektive resultatopgørelse, når sejren eller suverænitæten er hævet over diskussion.

Fascinationen af de "flyvende" sportsudfoldelser har et element af beundring for den perfekte teknik og beherskelse; det er den indsigtsfulde iagttager, der med anerkendelse og nydelse ser en teknisk fremragende præstation inden for konkurrencefeltet. Metaforisk kobles nydelsen i denne forbindelse hyppigt med oral stimulation, f.eks. gennem ordet 'lækkerier': "Paul Breitners to geniale træk og hans væld af lækkerier ..." (BT 23.3.81, s. 20).

Men fascinationen griber også længere ned psykisk set. Ligesom vi i nederlagstematiseringerne kunne se angst- og strafforestillinger fra den tidlige socialisering aktiveret, kan man i disse figurer se et ønske om en eufori, der stammer fra endnu tidligere faser i livshistorien. Den sublimte tekniske udfoldelse, der synes at løfte udøveren ud over den fysiske jordbundetheds grænser, fungerer psykologisk som afsæt for oplevelsen af en oceanisk vægt- og grænseløshed og for en berusende almagtsfølelse. Den oceaniske fornemmelse stammer udviklingspsykologisk antagelig helt tilbage fra de tidlige perceptioner i forstertilstanden, mens almagtsfantasi- en har rødder tilbage til de første leveårs primære narcissisme. Begge disse psykiske rørelser fører i den voksnes bevidsthedsliv en skjult tilværelse; de ligger som et reservoir af prærationelle og i en vis forstand også præseksuelle euforiske fornemmelser, som det er vanskeligt at bringe i et håndterligt funktionsforhold til den ydre sociale tilværelse. Men i drømmeverdenen kan de træde frem, og forestillingen om at flyve danner en figur, hvor overskridelsen af menneskets normale fysiske grænser og almagtsfantasi- en samler sig i ét billede.

Den oplevelse af den suveræne sportsudfoldelse, som ligger bag journalistikkens drømme- og flyvemetaphorer, fungerer i tilskuer- og læserpsykologien som en formidling mellem den sociale virkelighed og disse rørelser. Konkurrencevirkelighedsens smålige kamp er her lige så fjern, som den ydre virkelighed er i drømmen,

men konkurrencen er ikke fornægtet, den er blot overstået som et løst problem, hvorfra oplevelsen kan sætte af og med god samvittighed bevæge sig ind i grænseløshedens og almagtsfantasiens euforiske sfærer.

Holdningstyper, idealer

Oven på den fundamentale konkurrencestruktur og hen over nederlags- og sejrstematiseringerne finder man i sportsjournalistikken et sæt af holdningstyper manifesteret. Det drejer sig om en række tilnærmelsesvis typiserede måder at forholde sig til konkurrencens vilkår på og til dens sejre og nederlag. Sportsjournalistikken producerer og reproducerer dem, og man kan formode, at de har en vis repræsentativitet for de generelle holdninger, læserne oplever sportsbegivenhederne igennem. Der er flere typer og idealer at vælge imellem, og det er givetvis i høj grad på dette plan, publikum ud fra de forskellige sociale og psykologiske baggrundsforhold vælger de områder af sporten og sportsstoffet, der særligt fascinerer dem. Forskellene mellem holdningstyper korresponderer i nogen grad med de forskellige sportsgrene, bag hvilke der formentlig er en vis korrespondens til den sociale struktur i publikum.

En af de karakteristiske holdningstyper, der hyppigt bygges op bl.a. i forbindelse med fodbold, er fighteren. I det foreliggende materiale finder man denne idealtipe skildret i den vesttyske fodboldspiller Paul Breitners skikkelse - "Forrygende, ukuelige, eventyrlige, stædige Paul Breitner" (BT 23.3.1981, s. 20). Han er den, der 'bider tænderne sammen' (ibid.), han er 'energisk og fantasifuld' (ibid.), og han er den, der i en individuel udfoldelse kan overskride det kollektive slid for heroisk at udfri holdet i en sidste gigantisk kraftanstrengelse: "Og kun 60 sekunder før tid tog han igen sagen i egen hånd, da han med opbrydelsen af de sidste kræfter kastede sig ind i Dieter Hoeness' hovedstødsaflevering og med venstrebenet hamrede bolden forbi Koitka til 2-2" (ibid.).

Der findes flere variationer omkring fighter-figuren, vægten bliver lagt på forskellige af de aspekter, som er samlet i Breitner-portrættet. Skildringen af indsatsen som en næsten smertefuld kraftpræstation kan glide over i en frontal tematisering af fodbold som en ubønhørlig kamp, nærmest en eksistenskamp. I et interview med Lyngbys træner formuleres denne oplevelses- og synsvinkel direkte. Lyngby har

sidste år klaret sig dårligt, fordi spillerne har været for blødsødne. Men nu skal de trænes op til realiteterne: "De skal vænne sig til, at modstanderne prøver at tvære dem ud med hårde midler" (EB 20.3.81, s. 23), de skal lære "at bide det i sig, når det gør ondt" (ibid.). På samme linie ligger reportagen om B 1903, hvis træner citeres: "Jeg vil have en indsats præget af dynamik og aggressioner. Det passer til mit temperament, og jeg skal nok få mine ideer igennem" (ibid., s. 22). I det hele taget formulerer trænerne åbent og samstemmende denne holdningstype, der tilsyneladende er central i det aktuelle fodboldunivers. Hvidovres træner citeres tilsvarende: "Man skal ikke glemme, at fodbold til syvende og sidst er et kraftspil. I den retning bliver vi bedre i år, men om spillet også bliver pænere, vil jeg vente lidt endnu med at sige noget om" (EB 23.3.81, s. 26).

Men det er ikke gjort med kraften. Når der skal scores, er der også brug for koncentration og effektivitet. Overvejelser og nervøsitet er her en farlig forstyrrende faktor, spilleren må forvandle sig til en maskine, der ikke laver fejl. Efter ros til den professionelle fodboldspiller Kenneth Brylle hedder det således: "Men endnu mangler han evnen til at score. Kenneth har ikke det rigtige instinkt. Når han ser målrammen foran sig, skal han forvandle sig til en robot, der konsekvent sender bolden ind i netmaskerne. Det er et rutinespørgsmål, og Kenneth kan lære det" (BT 21.3.81, s. 31).

I universet omkring holdspillene ligger der hyppigt en spænding i forholdet mellem det individuelle og det kollektive. I kraft af spillenes karakter er det kollektive samarbejde en ramme, der aldrig kan ophæves af selv den største solospiller. Men ud over kollektivets nødvendighed og ud over kammeratskabsideologien, der ligger omkring holdrammen, synes der at være en tendens til at tematisere den individuelle indsats som det positive og centrale, over for hvilket den kollektive sammenhæng kan true som et farligt dække for slaphed. Problemet formuleres åbenlyst i et interview med en kvindelig håndboldfighter ("Jeg stopper ikke, før vi er mestre", BT 20.3.1981, s. 32): "Jeg tror, dansk dame-håndbold internationalt er i stærk tilbagegang. Dels mangler der individualister, dels er holdningen blevet en anden. Jeg ser for tit, de unge holder op, når det begynder at gøre ondt. Der er så mange andre fristende tilbud at kaste sig over. Dyrker du en individuel sport, har du kun dig selv at takke, hvis du ryger bag af dansen. I en gruppesport har man lettere ved at dække sig under de andre, lettere ved at "luske" sig igennem, og det er desværre

blevet mere udbredt.

De holdningstyper, sportsjournalistikken i forbindelse med fodbold og håndbold formidler til fascination og indlevelse for læseren, omfatter flere udgaver og variationer, end der her er berørt. I skildringen af særlige hold, landshold o.lign. kan sportsjournalistikken f.eks. udfolde et helt heltegalleri, hvor den enkelte tilskuer kan vælge favoritter ud fra sine psykologiske tilbøjeligheder: A er den ukuelige fighter, B er taktikeren med det store overblik, C er den utrættelige slider, D er ækvilibristen, "troldmanden", der kan alt med en bold, E er forsvarets urokkelige ankermand osv.osv. I dette regi får kollektivet en kvalitet som en forfinet, arbejdsdelt organisme, hvori en række enkeltindviders forskelligartede formåen går sammen til en højere kollektiv potens.

De holdningstyper, sportsjournalistikken udvikler omkring de individuelle sportsgrene, er naturligvis befriet for relationen mellem det individuelle og det kollektive. I det undersøgte materiale er stoffet omkring badminton og tennis det fyldigste inden for dette område. Fighter-figuren findes også her, f.eks. i den allerede fremdragne skildring af tennisspilleren Tine Scheuer-Larsen: "Tre gange i håbløs taberposition" - "Jeg havde gummiarme" - men som hun siger bagefter: "Give op. Nej, på intet tidspunkt. Det ligger ikke til mig" (BT 21.3.1981, s. 32). Men i modsætning til holdspilfigtherne, der tilsyneladende blot skal bide tænderne sammen og tømme sig for kraft, er den individuelle sportsudøvers problem et meget mere psykologisk, indre anliggende, snarere en kamp om at få kontrol med nerverne end noget andet. I teksten under billedet, hvor hun også ses alene, har Tine heller ikke vundet over modstanderen, men over sine egne nerver: "Hun har overvundet næsten to en halv times kolossalt nervepres" - hun har vist "sit talent for koncentration, viljen og ambitionerne" (ibid.).

Den koncentrerede viljefaste ener forekommer at være en central idealskikkelse i badminton-og tennisuniverset, mens den indre kamp mod nerverne er hans/hendes vigtigste problem. BTs bagsidetekst 26.3.1981 præsenterer hovedtematiseringen i sin reportage med overskriften: "Lene Køppen rystet af nerver". Tilsvarende har også den tidligere nævnte reportage om tennisspilleren Michael Mortensen den individuelle "nervesynsvinkel" helt i forgrunden: "Et psykisk knæk blev helet da det lykkedes Michael Mortensen at blive dansk mester" (EB 23.3.1981, s. 18), - og det

blev han, idet han "som den eneste i KB-hallen viste sig at have nerverne under kontrol" (ibid.). BTs reportager om kampen anlægger helt den samme "nervesynsvinkel".

Når så individualisterne kommer op på det niveau, hvor de er suveræne og har elimineret alle nerveproblemer, tematiseres de i en anden figur: den urokkelige ener, der simpelt hen bare vinder, kølig, tømt for indre uro, tavs og ubønhørligt effektiv. I en reportage om Bjørn Borg og Ingemar Stenmark skildres denne sjældne, for nogle læsere ideelle, for alle læsere respektindgydende type: "de to tavse svenskere, der ikke taler, men bare vinder" (EB 20.3.1981, s. 26).

Bekendtheds- og kammeratskabsfigurerne, kønstematiseringen, fraseologi og kit

Jeg har ovenfor forsøgt at registrere og klassificere de indholdsfigurer, som for analysen af materialet har vist sig som de vigtigste. Hermed er materialet naturligvis ikke udtømt. Hvad der ligger tilbage, er bl.a. en række figurer, som kun er udfoldet manifesteret i det foreliggende, og som først et andet og større materiale kan få til at træde i karakter. I tankerne har jeg f.eks. fænomenene omkring de helt store sportsstjerner, der i sportsjournalistikken kun omtales med navn - tit kun med fornavn -, og om hvem et større sæt af oplysninger så forudsættes fuldt bekendt for læseren. Sportsstjerne optræder her som tilhørende læserens - den lille mands - nærmeste bekendtskabskreds, og det er interessant at se, hvordan sportens i øvrigt nådesløse og kun lidet persondifferentierede forestillingsunivers bliver humaniseret gennem denne karakteristiske massemediekonstruktion. Konkurrencens barskhed, de euforiske sejre og de smertefulde nederlag opleves gennem stjernerne i en tæt identifikation og/eller som noget, der sker for en nær, fortroligt bekendt. Den ydre sociale virkelighed bliver på denne måde i fiktiv skikkelse formidlet ind i læserens "konkrete" horisont, og det hårde budskab bliver lettere at leve med.

Et andet fænomen, der indgår i en beslægtet "humaniserende" funktion, er fremstillingen af kammeratskabet, hvor det forekommer mig, at der i sportsjournalistikken omkring holdspillene findes en figur med det betydningsindhold, at godt nok er det (konkurrencen osv.) en barsk affære, og hver må individuelt give alt, hvad han har i sig, men samtidig er der et knusende godt kammeratskab.

Også sportsjournalistikkens tematisering af kønsforholdene er forblevet uomtalt. Det er tydeligt, at der f.eks. fungerer en kønsspecifik selektion i forbindelse med de holdningstyper, der fremlægges i sportsstoffet: idealer omkring kraftudfoldelse o.lign. bliver sjældent knyttet sammen med kvindelig sportsudøvelse, ligesom idealer om yndefuldhed m.v. sjældent bliver forbundet med mandlig. Derudover ligger der også i dyrkelsen af det kraftbetonede i forbindelse med fodbold og boksning en reproduktion af et traditionelt maskulint, tendentielt kvindeforagende værdisystem. Det synes, som om stoffet om tennis og badminton, der jo også dyrkes ret ligeligt af begge køn, er den del af sportsjournalistikken, der er mindst præget af kønsspecificerede værdisystemer. Måske hænger det sammen med, at der i den dominerende sociale baggrund inden for disse sportsgrene findes en højere grad af kønslig ligestilling end i de andre grupper.

En passant kønsforholdene er det som en pudsigt enkelthed fristende at nævne sportsjournalistikkens utrolig hyppige brug af udtrykket "spindesiden" (hvorimod det mandlige modstykke "sværdsiden" aldrig bliver brugt). Så vidt jeg kan skønne, står vi her over for en i dansk sprogbrug enestående atavisme. Uden for sportsjournalistikken forekommer den vist aldrig mere bortset fra enkelttilfælde, og da altid i tydeligt humoristisk mening. En nærmere undersøgelse af kønstematiseringerne vil kunne afgøre, om denne atavisme er en enkeltstående tilfældighed, eller om den er karakteristisk for andre beslægtede forestillinger i stoffet.

Samme spørgsmål - om et fænomen er en betydningsfattig tilfældighed, eller om det er et led i en større figur - står man hyppigt over for i sportsjournalistikken. Dens sproglige diskurs er et forunderligt mixtum af elementer af den mest forskelligartede oprindelse: teknisk jargon, forretningsjargon, spiludtryk (hasard, roulette, triumf, es osv.), gammelagtige talemåder (de stolte familietraditioner, gemal, spindesiden osv.), vendinger og ord fra et også tit gammelagtigt barndomsunivers (at tæve, at fuppe, at narre, at sætte i skammekrogen, at afklapse, at tage i skole, at dumme sig, at bøde for, øretæver osv.), samt elementer fra almindelig slang og mange andre sammenhæng. Sportsjournalistikkens verden er befolket af troldmænd, generaler, jonglører, store håb, kæmpetalenter og supermænd, der i afgørelsens time med tyndslidte nerver og ryggen mod muren under opbydelsen af deres sidste kræfter bider tænderne sammen, indtil de får deres skæbne afgjort ved at faldelemmen åbner sig under dem eller fru Fortuna kaster sit lod i vægtskålen.

Størstedelen af de mange elementer, der bliver blandet sammen, indgår i de analyserede figurer og dertil hørende betydningskomplekser. Men der bliver en portion tilbage, hvis grad af betydningsbærende eller betydningsstømt karakter kan være vanskelig at afgøre, især da sportsjournalistikkens sprog i det hele taget er præget af en tæt og stereotyp anvendelse af fraser og af en omfattende redundans. Disse elementer kan bedst karakteriseres som fyldstof og kit mellem de figurer, der er blevet analyseret som tyngdepunkterne i sportsjournalistikens indholdsunivers.

EB og BT

Jeg har hidtil terminologisk opereret, som om sensationspressens sportsjournalistik var identisk med eller uden videre repræsentativ for sportsjournalistikken i det hele taget. Sådan forholder det sig naturligvis ikke ganske. Der findes sportsjournalistik i de traditionelle dagblade, i særlige sportsblade, i radio og TV, og hver af disse steder får den nogle særtræk sammenhængende med de publikumsgrupper og de særlige brugssammenhæng, der er tale om. Jeg vil dog undlade at forsøge at placere sensationspressens sportsstof ind i dette mønster og nøjes med at støtte mig til en antagelse om, at BT's og EB's sportssektioner i kraft af deres omfang, i kraft af bladenes store oplag og i kraft af denne sportsjournalistikks "avancerede", på området toneangivende karakter repræsenterer et helt centralt felt i massemediebehandlingen og bevidsthedsdannelsen omkring sporten.

Det vil være nærliggende at spørge, om der kan iagttages forskelle mellem de to blades sportsstof. Det mener jeg nok, at der i nogen grad kan, men jeg har ikke i særlig grad haft dette spørgsmål for øje undervejs. Jeg vil derfor kun forholdsvis uforpligtende referere det indtryk, der har lejret sig, at der i EB i forhold til BT er en overvægt af de bitre, følelsesintense nederlagstematiseringer (nederlag som afstraffelse, som social katastrofe m.v.), en større fremhævelse af konkurrencens brutalitet og nådesløshed og en større focusering på de holdningstyper, hvori den ubændige, desperate kraftudfoldelse står i centrum. I BT forekommer sejrstematiseringerne at være mere udfoldede, konkurrencen i højere grad at være et frivilligt accepteret vilkår og nederlagsoplevelserne mindre smertefulde.

Hvis disse indtryk er rigtige, vil det som næste skridt være nærliggende at anstille

betragtninger over evt. forskelle i den sociale sammensætning af de to blades læsergrupper med henblik på her at finde en umiddelbart håndterlig forklaring på indholdsforskellene.

Mest slående, når man ser på disse tal (jeg anvender her dækningsprocenterne i Dansk Media Index, 1980), er deres store ensartethed. Afvigelsen i dækningsprocenter for de to blade i de forskellige erhvervsgrupper er som hovedregel ganske lille eller fraværende. Man kan dog bemærke, at EB i kategorierne ufaglærte og faglærte arbejdere begge steder har en større dækning end BT (19 over for 17 og 23 over for 22). Det er nok ikke holdbart at benytte disse små talforskelle til at forklare de dominerende nederlagstematiskeringer, konkurrencefremstillinger og holdningstyper i EB's sportsstof. I stedet må man formentlig antage, at der blandt de to blades læsere i disse og de andre erhvervsgrupper, hvor dækningsforskellene er små eller fraværende, sker en socialpsykologisk betinget fordeling. Hermed menes, at læserne vælger mellem de to blade ud fra forskellige socialpsykologiske tilbøjeligheder betinget af forskelle i socialisering, miljømæssig og geografisk baggrund, arbejds- og familieforhold, d.v.s. ud fra nogle komplekser af socialpsykologiske og sociale forhold, som ikke bliver indfanget i de anvendte, kun lidt specificerede erhvervsgruppe-kategorier. Selv om man ikke kan føre de dominerende indholdsstrukturer f.eks. i EB's sportsstof tilbage til en i forhold til BT forskellig klasse-mæssigt sammensat læsergruppe kan man derfor godt antage, at EB inden for de respektive grupper vælges af de læsere, som har social- og socialiseringserfaringer præget af bitre nederlagserfaringer, af en social eksistens, der ligner en nådesløs konkurrencekamp og i forlængelse heraf af holdningstyper, hvor desperation og kraft spiller en fremtrædende rolle.

Sportsjournalistikens sociale baggrund

Den konkurrenceoplevelse, de nederlags- og sejrstematiskeringer og de holdningstyper, som er blevet fremanalyseret i sportsstoffet, aftegner tilsammen et bevidsthedsunivers, i forbindelse med hvilket man må stille spørgsmålene: hvem appellerer det til, hvorfor gør det det, og hvordan fungerer det psykologisk?

Jeg har tidligere været inde på, hvad alene en grundig udredning af konkurrence-

mentalitetens sociale omfang og baggrund ideelt set ville kræve. Det må derfor være klart, at der her bliver tale om at operere med de forhåndenværende søm frem mod nogle foreløbige svar.

Det er rigtigt, som Frands Mortensen har argumenteret for i tidsskriftet Bidrag, (nr. 9/10, Odense u.å.), at det er for forenklet at relatere fænomenet sensationspressen alene til læsernes arbejdsforhold, og at fokusere alene på arbejderklassens arbejdsforhold som baggrund. Sensationspressen har en ret bred dækning også i erhvervsgrupperne uden for arbejderklassen. Det kunne pege på, at det er et bredere sæt af livsomstændigheder, der motiverer læserne.

Alligevel bør man ikke overse, at sensationspressen har en markant højere dækning i arbejderklassen og blandt lavere funktionærer end de traditionelle aviser, og at den har en markant højere dækning i de aldersgrupper, hvor arbejdslivet må antages at spille den største bevidsthedsmæssige rolle (20-50 år). I øvrigt kan man heller ikke af den erhvervsmæssige spredning i sensationspressens læsermasse udlede, at det må være andre livsområder, der gør dem til læsere: det kunne også være fællestræk ved arbejdslivet hen over de forskellige grupper.

Dette er ikke sagt som del af nogen endegyldig opfattelse af, hvad der som helhed er sensationspressens sociale hovedbasis. Men der ligger i sensationspressens meget stærke udbredelse blandt arbejdere og lavere funktionærer i den produktive alder et forhold, som har den allerhøjeste relevans for forklaringen på det, som indholdsanalysen har afdækket.

Inden man foretager en relatering, er det imidlertid muligt og måske nyttigt at tolke indholdsanalysen uafhængigt af denne viden om læserforholdene. Konkurrencefremstillingen, nederlags- og sejrstematiseringerne og holdningstyperne i det undersøgte sportsstof bærer i sig selv tilstrækkeligt tydeligt vidnesbyrd om at være elementer i en forestillingsverden udsprunget af arbejdslivets og det sociale livs konkurrence- og præstationsforhold.

Anderledes kan de for mig at se ikke opfattes: der findes i dette samfund ingen andre livsvilkår eller livsområder end arbejdslivet og det sociale liv, der med nogen rimelighed kan antages at danne grobund for denne fiktive konkurrenceverden. Det

gælder, når man ser på de konflikter og lidenskaber, der ligger i stoffet; og det gælder, når man tager sensationspressesportens samfundsmæssige udbredelse og dens omgivende sociale regi i betragtning: i dette vældige apparat, der ensartet og uophørligt iscenesætter det samme spil, må det være socialerfaringer af den mest fundamentale art, der bearbejdes. Og fundamentale socialerfaringer, hvis hovedindhold er konkurrenceoplevelsen, må være erfaringer, der direkte eller indirekte udspringer af arbejdslivsforhold og de dertil knyttede livsområder.

Hvis vi nu forudsætter dette grundlag foreløbigt afklaret, stiller der sig videre problemet om, hvordan arbejdslivets og det sociale livs vilkår kan opleves i de former, sportsjournalistikken lægger frem. Jeg berørte en del af problemet i afsnittet om konkurrence- og kvantifikationsfiguren, idet det her var centralt, hvor helt og aldeles sportsverdenen målte handlinger som præstationer i éndimensionale, rent kvantitative parametre.

Anderledes er spørgsmålet: hvilke former for arbejds- og socialliv har en sådan karakter, at de ædækvat kan genopleves i en iscenesat konkurrence baseret på en éndimensional måling?

Hvis man skal starte besvarelsen kontrastivt, kan man sige, at en sådan konkurrencetype i hvert fald ikke umiddelbart svarer til arbejds- og socialforhold i en række immaterielle erhverv. Eksempelvis vil det i intellektuelt prægede arbejds-sammenhæng inden for det offentlige ikke være umiddelbart nærliggende at tematisere arbejdspræstationer i sådanne rammer. Dels finder man her ikke nogen direkte sammenkobling af arbejdsindsats og -indtjening, dels vil arbejdsindsatsen som regel blive vurderet i flerdimensionale, herunder kvalitative parametre. Eksempel: en socialrådgivers arbejdsindsats bliver hverken i egen eller andres vurdering målt ud fra den parameter, at jo flere klienter man når at behandle, jo bedre socialrådgiver er man. Og lige så lidt bliver aflønningen bestemt af klientantallet. Man kan parallelforskyde eksemplet til andre beslægtede erhvervs-typer.

Det betyder ikke, at der ingen konkurrence- og præstationsstrukturer findes inden for disse områder og erhvervsgrupper. Pointen er, at de har en anderledes, mere kompliceret karakter, som ikke er kongruent med den type konkurrence, sports-

verdenen er bygget på. Hvis folk fra disse erhvervsområder skal genopleve deres arbejdslivs konkurrence i sportsverdenens konkurrence, kræver det en betydelig abstraktionsproces, en slags udtynding eller stilisering af deres arbejdslivs kategorisystemer. Den kan udmærket finde sted, men den ligger ikke umiddelbart for og forudsætter derfor som hovedregel andre motiverende faktorer. Herom senere.

Hvis man heroverfor ser på arbejdssituationen i forbindelse med privat ansættelse og selvstændigt erhverv, er det ikke vanskeligt at bemærke en meget større overensstemmelse. I de fleste sammenhæng vil arbejdspræstationen blive vurderet i éndimensionale kvantitative parametre: i antallet af producerede enheder, i opnået omsætning osv. Og ligeledes vil indtjeningen som hovedregel være ret direkte koblet til den således målte præstation. I privat ansættelse på højere niveauer gælder dette ikke i så udpræget grad, arbejdets art komplicerer her målingen; men hvor det er teknisk muligt på lavere niveauer og i forbindelse med manuelt arbejde gælder det i ren form.

Min konklusion på dette punkt er, at sportsjournalistikkens konkurrence- og kvantifikationsunivers i sin karakter korresponderer med og som social baggrund har arbejdslivsforholdene først og fremmest hos privat ansatte og selvstændige.

Nu ville det være relevant at have specificerede tal for læsere af netop sportsstoffet, men sammenligner man denne første konklusion med dækningstallene for sensationspressen som helhed, forekommer den mig i høj grad at harmonere med det forhold, at sensationspressen har den højeste dækning i de produktive aldersgrupper blandt kategorierne ufaglærte og faglærte arbejdere, lavere funktionærer og selvstændigt erhvervsdrivende inden for detailhandel og håndværk. Når man hertil føjer, at disse grupper samtidig givetvis er de i absolutte tal største, vil jeg mene, at man har et ret dækkende billede af, hvilke grupper sportsstoffet først og fremmest er henvendt til og bliver læst af, og hvorfor det bliver det.

Differentieringer i sportsjournalistikkens sociale baggrund

Konkurrence- og kvalifikationsfiguren repræsenterer det mest fundamentale i sportsjournalistikkens univers. Oven på denne basis ligger de figurer, inden for hvilke der er et sæt af variationsmuligheder, som - det er hypotesen - bliver

selekteret forskelligt af de forskellige sociale grupper inden for den ovennævnte læserkreds. Forudsat at det er rigtigt, at konkurrencens brutalitet og ubønhørlighed, de bitre nederlagserfaringer og de desperate, kraftorienterede holdningstyper er særligt fremtrædende i EB, vil man kunne forvente at EB rekrutterer sine læsere fra miljøer, hvor den sociale konkurrence både på jobbene og om jobbene er mest hårdhændet, og hvor de dominerende præstationer er af fysisk karakter.

Den omtalte forskel i tematisering er især tydelig i fodboldstoffet. Derimod er der større ensartethed i tennis- og badmintonstoffet; iagttagelsen af, at tematiseringerne på dette område først og fremmest satte kampen mod nerverne i centrum, gælder begge blade. Derfor må en overvejelse over denne tematiserings sociale baggrund alene bygge på indholdsanalysen. Herudfra forekommer det mig imidlertid ikke for dristigt at antage, at sensationspressens badminton- og tennisstof inden for den beskrevne læsermasse især fungerer i forhold til funktionsgrupperne. Konkurrenceopfattelsen er i dette stof præget af større frivillighed, modstanderne beskrives ikke som slagtekvæg, der skal tværes ud, men som respektable modpartner, hvis svage punkter det gælder om at analysere for intellektuelt at tilrettelægge et taktisk klogt spil. Nederlagstematiseringerne har følgelig et betydeligt element af nøgtern analyse. Først og fremmest er blikket i dette stof imidlertid rettet indad: det er en indre kamp mod nerverne og for at opnå beherskelse og perfektion. Sejrstematiseringerne er derfor prægede af euforien ved, at den indre kamp er vundet.

Det intellektuelle, analytiske element, indadvendtheden, kampen om nerver og selvkontrol udgør i alt en præstationstype, som ligger langt fra det manuelle arbejdes typiske socialvilkår. Derimod har det centrale træk tilfælles med et funktionærarbejde præget af intellektuelle elementer og af indre selvkontrol frem for ydre overvågning. Konkurrencen er som overalt grundlaget for det hele, men den er betydeligt mere urban. Den foregår på funktionærvilkår, om man så må sige.

Der er ikke tal at relatere denne analyse til, men som en ikke helt irrelevant biomstændighed kunne man dog nævne, at funktionærgrupperne, så vidt jeg kan skønne, er den næststørste gruppering blandt sensationspressens læsere, og at det samtidig ser ud, som om badminton- og tennisstoffet er det felt, der næst efter fodboldstoffet har den største spalteplass i sensationspressens sportssektioner.

Konklusion nr. to bliver, at der inden for rammerne af det fundamentale konkurrence- og kvantifikationsunivers findes særlige tematiseringskomplekser, som korresponderer med og hvis sociale baggrund er de særlige arbejds- og socialforhold, som er karakteristiske for de enkelte grupperinger inden for læsermassen.

Principielt kan en sådan analyse fortsættes gennem andre tematiseringskomplekser, men så vidt jeg kan se, støder man ind i det forhold, at sportsstoffet ikke indeholder et udbud specificeret for mange læsergrupper. Det holder sig inden for få hovedgrupper formentlig nogenlunde svarende til hovedgrupperne i læsermassen. Godt nok omtales mange også mere specielle sportsgrene, hvoraf nogle - f.eks. trav - formentlig også har en læsergruppe med analyserbare fællestræk. Men man kan i disse dele af stoffet se en neutralisering af sprogbrugen på det figurplan, hvor forskellene i tematisering ellers træder frem. Der er på disse felter få markante spor af psykisk investering ud over den grundlæggende konkurrence og kvantifikation og det pengespil, som evt. indgår.

Sportsinteressens lyst

At det gennem analysen er blevet iøjnefaldende, at sporten tematiserer et konkurrencegennemsyret arbejds- og socialt liv befrier ikke en fra det spørgsmål, om det kan være rigtigt, at et så omfattende massemediefænomen, der jo først og fremmest fungerer i forbrugernes fritid, virkelig repræsenterer et bevidsthedsliv med rødder i og omkring deres konkurrenceprægede arbejdssituation.

På dette sted vil det være nyttigt at præcisere, at alle analyser og konklusioner her reelt kun gør krav på at have gyldighed for sensationspressens sportsstof, ikke for sporten som helhed. Det er formentlig sådan, at der findes en sportsinteresse af et ubestemmeligt, men måske ikke ringe omfang, som realiserer sig uden om de strukturer, der ligger i sportsjournalistikken. Denne sportsinteresse er der ikke taget stilling til og heller ikke til sportsverdenen i bred forstand. På den anden side er der grunde til at antage, at sportsstoffet som massemediefænomen og især sensationspressens sportsstof ikke er uden en vis betydning og vel sagtens også i en vis forstand repræsentativt for sportens funktion i det samfund, vi befinder os i.

Men tilbage til det stillede spørgsmål. Ja, jeg finder det ikke spor usandsynligt, at

sportsstofpublikummet bruger den pågældende del af sin fritid til at leve med i en iscenesættelse og bearbejdning af et arbejdsudsprunget bevidsthedsliv. Når man tager i betragtning, at det drejer sig om de aldersgrupper, hvor arbejdslivet både tidsmæssigt og bevidsthedsmæssigt har den mest gennemgribende og strukturerende indflydelse på hele den sociale eksistens, behøver det ikke undre. Det behøver heller ikke undre, når man tager i betragtning, hvilken type arbejdsliv, det drejer sig om. Få eller ingen, der er involveret i de omtalte arbejdssammenhæng, er psykologisk i stand til at viske deres bevidsthedsprægning bort, blot fordi det bliver fyraften eller week-end.

Afgørende for spørgsmålets besvarelse er imidlertid også en anden dimension. Fordi sportsbevidstheden tematiserer arbejdslivserfaringer, behøver den så langt fra at være ulystbetonet, heller ikke selv om den bagvedliggende arbejdserfaring er det. Tværtimod, der er givetvis betydelige lystgevinster forbundet med dette stof. En fundamental lystfremmende funktion ligger der alene i det forhold, at det er en iscenesættelse, man står over for. Det er tilskuernes egne problemer og spændinger - eller mere præcist: nogle strukturelt lignende -, der bliver gestaltet og får en afgørelse, men det er ikke ham selv, der agerer. Denne distance forhindrer ikke fascination og indlevelse, herunder også i nederlagene, men den frigør fra den forpligtethed og uafvendelighed, som ligger i det virkelige liv. Det bliver til en stimulerende blanding af fascineret medleven i centrale præstationskonflikter og en behagelig uforpligtethed.

Ud over denne fundamentale lystbetonethed, som ligger i iscenesættelsen, er der en række enkeltmomenter af lystbetonet valør. Det gælder naturligvis alle de omtalte sejrstematiseringer og beslægtet hermed nydelsen af de tekniske 'lækkerier'. Og så sker det for nogle også, at de lejlighedsvis får vinger for et øjeblik at blive løftet op i almagtsfantasiens sfærer. Nede på jorden igen er der så endelig, uanset sejr eller nederlag, en kammeratskabsatmosfære, som uden på nogen måde at anfægte den grundlæggende konkurrencestruktur tager brodden af dens belastning på den enkelte. I virkeligheden og i sin ideelle kerne befinder kammeratskabet sig naturligvis blandt de optrædende sportsfolk, på holdet, men herfra breder det sig som en jovial atmosfære helt ud bag TV-skærmene, og selv sportsstoflæseren får i fortyndet form en andel heri.

Som en psykologisk vigtig omstændighed af generel karakter kunne man endelig nævne, at selve den spænding, der bliver ophobet omkring konkurrencescenerierne, for de fleste er særdeles lystbetonet, i hvert fald for dem, der ikke selv agerer.

Ved siden af den fascination, der udgår fra, at det er en præstationskamp, der bliver iscenesat, er lysten ved konkurrencens spænding formentlig en psykologisk faktor af første rang.

Sportsinteressen som socialiseringsbetinget

Dette forhold vil også være nyttigt at have in mente i forbindelse med det sidste spørgsmål, som skal debatteres: Hvordan vil man forklare, at der blandt sportsstoffets læsere givetvis er mange, som falder uden for den læsermasse, der er beskrevet som dette stofs sociale basis?

I almindelighed gælder det om sociologiske forhold af den her behandlede art, at der altid vil være en mængde af afvigelser fra "det lovmæssige". Denne trøst skal man dog ikke ty til, så længe det er muligt at komme videre frem fra de valgte udgangspunkter. Og det er det.

I forbindelse med konkurrence- og kvantifikationsfiguren formulerede jeg (s. 8) som forudsætning for fascinationen, at der lå et betydeligt konkurrenceelement i det pågældende sociale livsvilkår og/eller forudgående socialisation. I de hidtidige overvejelser er det læsernes aktuelle sociale livsvilkår, der er blevet fokuseret på som forklaringsbase. Generelt er der da også grunde til at antage, at det er dem, der i valget af massemedieforbrug, fritidsaktiviteter m.v. er de vigtigste. Men som den ovennævnte og/eller-formulering antyder, og som det tidligere er blevet berørt, vil jeg antage, at det næstvigtigste sæt af faktorer befinder sig i socialisationsforholdene. Der er ikke plads til at begrunde denne opfattelse nærmere, så jeg vil gå direkte videre til at formulere den som et svar på det opkastede spørgsmål: de læsere af sportsstoffet, der ikke i deres aktuelle sociale livsvilkår har den beskrevne baggrund for at fascineres, vil til gengæld have en motivationsbaggrund i en forudgående socialisering.

Det kan eksemplificeres. De fleste kender sikkert ivrigt sportsinteresserede og

sportsstoflæsere, der ikke falder inden for det, der skulle være sportsstoffets sociale baggrundsgruppe. Det kan være den offentligt ansatte humanist, eller det kan være en ældre, ikke mere erhvervsaktiv, der uden om den beskrevne 'normalitet' - den ene erhvervmæssigt, den anden aldermæssigt - ikke desto mindre er engagerede sportsstoflæsere. I tilfælde som disse vil jeg formode, at der som hovedregel så vil være tale om motiverende socialiseringsbaggrund. Den førstnævnte kan f.eks. være udgået fra et socialt miljø inden for den centrale baggrundsgruppe og har herigennem modtaget en motiverende socialiseringspåvirkning. Uddannelsesforløb o.lign. kan senere have medført et miljøskift væk fra centralgruppen. Som en reminiscens af socialiseringspåvirkningen og også psykologisk som en slags solidaritet med den personlige fortid kan der findes en sportsmotivation. Umiddelbart, "sociologisk" hører den ikke til centralgruppens; i sidste ende har den dog de samme rødder.

Tilsvarende med aldersafvigelsen. Når folk i de centrale socialgrupper fjerner sig fra den alder, hvor arbejdslivet er det bevidsthedsmæssigt dominerende, skulle der tendentielt ske en svækkelse af fascinationen af den iscenesatte konkurrenceverden. Dækningstallene peger i den retning. Men i forhold til sportsstoffet vil jeg mene, at denne tendens modificeres af, at den forudgående arbejdslivsperiode vil få karakter af en socialisering, der ligesom i det første eksempel tit vil fortsætte med at give en motivation, efter at de aktuelle livsvilkår har ændret sig. I denne sammenhæng vil den omtalte grundlæggende spændingslyst ved sportskonkurrencen være med til at opveje en faldende indlevelse i konkurrencen som præstationsituation.

Afsluttende vil jeg gribe tilbage til indholdsanalysen for igen at nævne, at de beskrevne nederlagstematiseringer, sejrstematiseringer og holdningstyper lige så lidt som de to såkaldte tematiseringskomplekser skal betragtes som et afsluttet, endsige udtømmende inventar over sportsstoffets indholdsfigurer på disse områder. Et større undersøgelsesmateriale vil sikkert nødvendiggøre udvidelser og justeringer, og i et længere tidsperspektiv - over nogle år eller nogle årtier, alt efter hvor langt et perspektiv man vælger - vil man formentlig også kunne iagttage historiske forskydninger. Som en hypotese for en sådan historisk undersøgelse kunne man antage, at der skete tematiseringsforskydninger korresponderende med samfundsudviklingens omformning af læsergruppernes arbejds- og socialliv.

BOULEVARDPRESSENS VOLD

Af John Mortensen

Indledning

Det følgende skrift afhandler voldsstoffet i Ekstra Bladet, belyst gennem en konkret sag. Min fremstillingsform er anderledes end den man møder mest, hvor der først køres et stort teoretisk apparat i stilling, som så efterprøves på et analysemateriale. I stedet for er jeg gået den modsatte vej. Således er jeg startet med analysen af teksten og når der viste sig problemer, der krævede explicitering og forklaring, har jeg trukket teori ind i fremstillingen, selv om videnskabelige begreber selvfølgelig gennemtrænger selve analysen. Hen ad vejen har jeg så samlet fremstillingen til overordnede konklusioner, der lader begreber strukturere materialet.

Det, der er i centrum for undersøgelsen, er den samfundsmæssiggjorte journalistiks indholdsmæssige og formmæssige bestemmelser inden for voldsstoffet og denne journalistiks relation til den traditionelle politi- og retsreportage.

Der er tale om analyse af en enkelt sag, sagen om Tommy Frank Møllers forbrydelser. I korthed går sagen ud på, at TFM anklages for to mord og 50 tilfælde af voldtægt. Senere frafalder disse anklager. Jeg følger sagen de fire første dage i Ekstra Bladet (Afsnit I). Her stiger anklagernes antal og karakter dag for dag, fra at udgøres af et par voldtægts- og tyverisager til de når et omfang, hvor TFM udråbes til århundredets seksualforbryder. Desuden behandles kort EBs kritik af politiet, da anklagerne ca. en måned senere falder fra hinanden (Afsnit III).

Mit primære materiale er EB fra den 9. til og med d. 12. august 1976. For at analysen ikke skulle svulme alt for voldsomt op, har nogle af de mindre historier inden for de 4 dage ikke kunnet medtages. Af samme årsag har det ikke kunnet blive til en sammenligning med andre aviser. Dog har jeg undersøgt et enkelt ugeblads fremstilling af samme sag (Afsnit IV), nemlig Billedbladets. I forhold til BTs ligner EBs fremstilling mere den traditionelle journalistiks. Billedbladets